

Nr 83.

Av herr **Bergman m. fl.** om ökat anslag till understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland.

Svenska staten understödjer, som bekant, den svenska folkhögskolan i Birkas i republiken Estland. I nämnda land förefinnas sedan långliga tider tillbaka vid sidan av landets estniska huvudbefolkning vissa folkminoriteter, huvudsakligen tyska, ryska och svenska. Den svenska befolkningen är bland dessa minoriteter den minsta: den består av mellan sju- och åttatusen personer, vilka bo dels på ön Wormsö och vissa andra öar vid nordkusten samt på den lilla ön Runö längre söderut i havet utanför Rigaviken, dels ock inom Nuckö församling vid Estlands nordvästra kust, varjämte några hundratal äro bofasta i huvudstaden Tallinn (Reval). Inalles finnas i landet fyra svenska kyrkoförsamlingar däribland en i huvudstaden. Birkas folkhögskola är belägen inom Nuckö församling, vilken till ungefär hälften består av svensktalande befolkning, och ligger i närheten av den nästan uteslutande av svenskar (c:a 2 500) bebodda ön Wormsö, huvudsätet för den svenska folkspillran i landet. Dessa svenskar hava genom seklerna med beundransvärd seghet bevarat sina svenska seder och ett svenskt språk i en ålderdomlig dialektform som varit föremål för flera svenska språkforskares studium (vår nuvarande huvudkännare av det svenska estlands-svenska språkets skiftningar och historiska utveckling är seminarieriktorn, förutvarande docenten dr Gideon Danell i Uppsala). Den svenska befolkningen på landsbygden lever under synnerligen torftiga förhållanden men har under ihärdigt arbete med jordbruk och fiske bibehållit sig genom tiderna, visserligen numera minskad i antal i jämförelse med forna tider, men dock under tiden efter världskriget tämligen konstant till antalet. Den estniska staten lämnar den full frihet att utveckla sin egenart och understödjer i viss mån även de svenskspråkiga skolorna, men av statsekonomiska skäl kan detta understöd ej vara tillräckligt, framför allt icke för sådana överbyggnader på folkskolan som en folkhögskola. Som förut är nämnt åtnjuter folkhögskolan, som kanske snarast bör betecknas som en lantmannaskola, ett svenskt statsunderstöd, vilket under en längre följd av år utgått med femtusen kronor årligen. Den står under en styrelse, bestående av styrelsen för den svenska kulturföreningen i Tallinn »Svenska odlingens vänner», och dess inspektor är Sveriges officielle representant i Tallinn, friherre A. Koskull.

Folkhögskolans rektor Fr. Erlund är agronom. Undervisning meddelas förutom i jordbruks- och trädgårdstekniska ämnen, lantbruksekonomi och

husdjurslära, kooperationsteknik m. m., även i viss mån i modersmålet och i estniska språket, i hembygds-kunskap, matematik, naturlära, hälsolära m. m. samt i relativt stor utsträckning i handarbete och slöjd. Den teoretiska undervisningen är mindre omfattande än de praktiska övningarna; till skolan hör ett litet jordbruk, där eleverna få pröva vad de lärt sig. Eleverna få till skolan medföra naturprodukter från sina hem: detta är formen för de flestas skolavgifter. Ett gemensamt skolhushåll är anordnat.

Planläggningen av både undervisning och praktik är god; svårigheten ligger i att med de små resurserna kunna göra dem fullt effektiva. Många vittnesbörd finnas dock om skolans betydelse och huru den redan icke oväsentligt bidragit till både jordbruksstandardens och bildningens höjande i svenskbygden.

I årets statsverksproposition är bidraget till denna folkhög- och lantmannaskola upptaget med oförändrat belopp och därom är intet att säga, då styrelsen för Svenska odlingens vänner i Estland vid sin första framställning i fjol utgick från att Sverige under då rådande ekonomisk depression ej skulle kunna höja det och styrelsen därför ej vågade, trots det verkligt skriande behovet, framställa någon begäran om ökning. Såsom blott alltför tydligt framgår av bifogade handlingar, är det emellertid sällan som ett verkligt behov är mera påtagligt ådagalagt än här, och då nu en viss ljusning för den svenska statsekonomien börjat visa sig i höjningen av flera av fjolårets anslagposter under åttonde huvudtiteln, synes tiden vara inne att bringa en något mer effektiv hjälp åt dessa våra av fattigdom hårt beträngda stamfränder. Den 9 oktober 1934 ingick styrelsen för Svenska odlingens vänner i Estland med en ny framställning (se Bilaga A), vari på där anförda skäl hemställdes om en höjning av anslaget med 3 000 kronor. Denna framställning hann emellertid ej undergå vederbörlig remissbehandling innan statsverkspropositionen fastställdes.

Av de handlingar som här bifogas framgår emellertid att alla förutsättningar föreligga för en positiv lösning redan för nu instundande budgetår. Det trängande behovet är så väl betygat att det skulle vara beklagligt om folkhögskolan finge vänta på denna av så talande skäl påkallade hjälp. Vi hänvisa till de åtföljande bilagorna, vilka tala för sig själva. Särskilt fästes uppmärksamheten vid skolöverstyrelsens varma tillstyrkan och den svenske diplomatiska representantens kraftiga förord. Ur en redan den 4 maj 1934 till kungl. skolöverstyrelsen avgiven inspektionsberättelse (åberopad i hans senaste här bilagda tillstyrkan av det nu begärda något högre anslaget), vilken av hänsyn till utrymmet här icke i sin helhet torde behöva återgivas, vilja vi särskilt anför följande om det praktiska värdet av denna skolas verksamhet i svenskbygden vittnande ord: »Enligt lärarnas samstämmiga uppgift är det de praktiska ämnena som mest intressera ungdomarna och jag måste verkligen giva mitt erkännande åt såväl de träarbeten, gossarna slöjdat, som åt flickornas vävnader och

handarbeten av alla slag, allt kunskaper, som i sinom tid komma att inverka på höjande av hemkulturen i de fattiga hemmen i svenskbygderna. Enligt vad som sagts mig av svensk-ester ser man genast, då man kommer inom dörren till ett svenskt hem i bygden, om någon av familjens ungdomar varit elev på Birkas.»

Ställningen är, som av handlingarna synes, sådan, att 2 320 kronors förfallna löner till lärare icke kunnat utbetalas, varjämte medel saknas att anställa behöflig lärare i humanistiska ämnen. Den hithörande undervisning, som det oaktat i viss mån meddelats, har under senaste tiden meddelats gratis av en kompetent och väl utbildad lärarkraft, som givetvis icke i längden kan fortsätta därmed utan ersättning.

En medlem av kungl. skolöverstyrelsen, undervisningsrådet Bror Jonzon, har i slutet av 1934 besökt folkhögskolan och tagit noggrann kännedom om förhållandena, såsom av överstyrelsens uttalande framgår.

Med åberopande av vad här anförts och under hänvisning i övrigt till de motionen åtföljande bilagorna få vi vördsamt yrka,

att riksdagen måtte för budgetåret 1935/1936 till understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland anvisa ett anslag av åttatusen (8 000) kronor, att utgå på de villkor Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva.

Stockholm den 22 januari 1935.

J. Bergman.

Nils Arvedson.

John Björck.

J. Sandén.

Bilaga A.

Avskrift.

Inlaga från Svenska Odlingens Vänner i Estland.

*Till Kungl. Svenska Ecklesiastikdepartementet,
Stockholm.*

Under en följd av år har Svenska Odlingens Vänner i Estland åtnjutit ett anslag av 5 000 svenska kronor till förmån för Birkas Folkhög- och Lantmannaskola. Detta anslag har möjliggjort för oss att bereda den estlandssvenska ungdomen ökad kunskap i allmännyttiga ämnen och praktisk och teoretisk kunskap i lantbrukets skötsel.

Från den estniska staten utgående anslag, 2 700 kronor, är icke tillfyllest för att anställa ytterligare lärarkraft vid skolan. Skolans föreståndare är och bör vara agronom av hänsyn till den stora betydelse, som ökade insikter i jordbrukslära innebär för vår svenska befolknings ungdom. Men av stor vikt är också, att lärare i humanistiska ämnen finnes. För anställande av

en sådan saknas för närvarande medel, och Svenska Odlingens Vänner är helt urståndsatt att anskaffa felande belopp. Utöver medel för anställandet av ytterligare en lärare erfordras medel för anskaffandet av rumsinventarier, reparationer av förefintliga ekonomihus m. m. Sammanlagt torde ett anslag av 3 000 svenska kronor behövas. Här må också framhållas den estniska valutans ställning i förhållande till den svenska kronan.

Svenska Odlingens Vänner styrelse tillåter sig därför att i vördnad hemställa att utgående anslag ökas med 3 000 svenska kronor. Det stora behovet av denna anslagsökning torde kunna vitsordas av Sveriges diplomatiska representanter i Estland.

Tallinn den 9 oktober 1934.

Vördsamt

A. Lindquist.

Ordförande.

Hj. Pöhl.

Sekreterare.

Bilaga B.

Avskrift.

Till Kungl. Skolöverstyrelsen,

Stockholm.

Enligt Kungl. Maj:ts förordning har föreningen Svenska Odlingens Vänner i Estland att för det svenska statsanslaget kr. 5 000:— till Birkas folkhögskola för läsåret 1933—1934 bl. a. avgiva berättelse över skolans verksamhet under läsåret.

Med anledning härav har föreningens styrelse äran insända följande uppgifter om skolans verksamhet för ovannämnda läsår, vilket är skolans 14:de verksamhetsår.

Undervisningen började den 23 okt. 1933 och pågick med sedvanligt uppehåll vid högtiderna t. o. m. den 5 maj 1934.

Vid läsningen följdes nedanstående schema:

	T i m m a r p r l ä s å r	
	Teoretiska	Praktiska
1. Modersmålet	50	—
2. Estniska språket	50	—
3. Hembygdskunskap (geografi och historia)	25	—
4. Matematik	50	—
5. Naturlära	50	—
6. Hälsolära	25	—
7. Jordbrukslära	100	100
8. Trädgårdsskötsel	100	150
9. Samhälls- och kooperationslära	25	—
10. Lantbruksekonomi	50	—
11. Husdjurslära	100	200
12. Födoämneslära och hemmets skötsel	125	250
13. Handarbete och slöjd	25	150
	775	850

Elevantalet under läsåret: 6 manliga och 15 kvinnliga, summa 21 elever från Wormsö, Rikull och Nuckö.

Lärarpersonal: Skolans föreståndare rektor Fredr. Erlund; lärarinnor: fröken Lis Rosendahl, fröken Kristina Schotter, fröken Lydia Einbluth.

Skolans internat förestods av lärarinnan Lis Rosendahl. Eleverna medförde själva produkter till det gemensamma hushållet och de kvinnliga eleverna fingo undervisning i matlagning under ledning av internatets föreståndarinna. De mindre bemedlade eleverna medförde blott sådana produkter, som odlades på föräldrarnas gårdar.

Hälsotillståndet vid skolan var gott. En manlig elev måste dock avbryta undervisningen på grund av ohälsa.

Ekonomiskt sett hade skolan även under ifrågavarande läsår stora svårigheter att kämpa med. Visserligen förlorade skolan under detta läsår betydligt mindre på inväxlingen av svenska statsunderstödet än året förut, men de föregående årens stora förluster hade tvingat skolans ledning att göra skulder, vilka dock delvis under sista läsåret likviderats. Men som det framgår av kassaredovisningen har skolan ännu förpliktelser i form av outbetalta löner kronor 2 320:—.

Redovisningen över skolans räkenskaper för läsåret 1933—1934 närslutes.

Å styrelsens vägnar:

A. Lindquist.

Ordförande.

M. Westerblom

Kassör.

Bilaga C.

Avskrift.

**Kassaredovisning över Birkas Folkhögskolas räkenskaper för
läsåret 1933/34.**

Inkomster:

1.	An kassasaldo från läsåret 1932/33	Ekr.	312: 10
2.	» jordbruksministeriet lärarelöner	»	2 982: 10
3.	» Svenska Statsanslaget Skr. 5 000: —	»	4 646: —
4.	» gåvor	»	49: 20
5.	» lån från S. O. V:s kassa	»	141: 04
			Ekr. 8 130: 44

Utgifter:

1.	Per lärarelöner jordbruksministeriet	Ekr.	2 982: 10
2.	» tillägslöner Sv. Odl. Vänner	»	715: 10
3.	» Hushållet och elevinternat	»	1 556: 59
4.	» Tjänstepersonalens löner	»	360: —
5.	» Materiel och inventarier	»	248: 64
6.	» Elevernas konto	»	107: 87
7.	» Ved och lyse	»	222: 03
8.	» Amortering och ränta i oktober 1933	»	430: 06
9.	» » » » januari 1934	»	382: 35
10.	» Diverse omkostnader, kansli, telefon, resor etc. ..	»	584: 27
11.	» Överfört till jordbruket (försöksodling)	»	170: 98
12.	» Betalt utsädesräkning från år 1932	»	144: —
13.	» Jordförbättringar (avdikning)	»	109: 04
14.	» Försäkringar	»	117: 41
			Ekr. 8 130: 44

Utom ovanstående kassaredovisning har föreningen ett lån i form av outbetalta löner å Ekr. 2 320: —.

Svenska Odl. Vänners ordf.

A. Lindquist.

Kassör: M. Westerblom.

Anm. *Skr* = svenska kronor, *Ekr* = estniska kronor.

Bilaga D.

Avskrift.

**Yttrande av Svenska Folkhögskolans inspektor, Sveriges t. f.
chargé d'affaires Friherre A. Koskull.**

Tallinn den 6 november 1934.

Till Kungl. Skolöverstyrelsen,

Stockholm.

Under återopande av Eder skrivelse den 20 nästlidne oktober, med vilken Ni anmodat mig att i egenskap av inspektor för svenska folkhögskolan i Birkas inkomma med yttrande över en av Svenska Odlingens Vänner till Kungl. Ecklesiastikdepartementet ingiven ansökan om erhållande av ytterligare anslag av 3 000 kronor till nämnda skola, har jag äran anföra följande.

Redan den 15 nästlidne oktober har jag i egenskap av t. f. svensk Chargé d'Affaires i Tallinn i skrivelse nr 234 till Kungl. Utrikesdepartementet på det livligaste tillstyrkt ifrågavarande ansökan.

Jag har i min den 4 sistlidne maj till Kungl. Skolöverstyrelsen insända berättelse över av mig förrättad inspektion vid Birkas framhållit, hurusom skolans verksamhet är lidande av otillräckligheten av de medel, som finnas tillgängliga för dess behöriga drift, och understrukit nödvändigheten av att skolan måtte få emotse större ekonomisk hjälp, än som hittills varit fallet.

Det är därför med stor tillfredsställelse, jag mottagit meddelande om att krafter äro i rörelse för att få det svenska statsanslaget till svenska folkhögskolan i Birkas höjt med 3 000 kronor årligen, och kan jag därför i min egenskap av inspektor för skolan endast giva uttryck åt min uppriktiga förhoppning, att ifrågavarande höjning av statsanslaget, som är av den största betydelse för att skolan skall kunna fylla sin uppgift som ett kulturcentrum i svensk-esternas hembygd, måtte vinna vederbörande svenska myndigheters beaktande.

A. Koskull.

Bilaga E.

Kungl. Skolöverstyrelsens yttrande.

1935 den 15 januari.

Till Konungen.

Med anledning av härmed återgående nådiga remiss samt med överlämnande av i ärendet infordrat yttrande får Skolöverstyrelsen i underdånighet anföra följande.

I sin underdåniga framställning rörande anslagsäskanden av 1935 års riksdag hemställde överstyrelsen under punkt 67, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland för budgetåret 1935/1936 anvisa ett anslag av 5 000 kronor att utgå på de villkor, Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva. Alltsedan budgetåret 1925/1926 har riksdagen årligen för ändamålet anvisat enahanda belopp.

Såsom villkor för anslagets utgående har Eders Kungl. Maj:t föreskrivit bland annat att skolans huvudman skulle låta skolan underkastas inspektion av inspektör, som Skolöverstyrelsen ägde utse. Sedan 1930 är såsom inspektör förordnad ministern i Reval friherre C. O. A. Koskull, från vilken yttrande i ärendet införskaffats.

Folkhögskolan i Birkas besöktes i början av november 1934 av en utav överstyrelsens ledamöter, undervisningsrådet Bror Jonzon, och den 10 sistlidne december ingavs till överstyrelsen årsberättelse jämte kassaredovisning för Birkas folkhögskola för läsåret 1933/1934.

Dels av de vid förenämnda besök gjorda iakttagelserna, dels genom nyssnämnda redogörelse har överstyrelsen kommit till den uppfattningen, att Birkas folkhögskola för närvarande är i trängande behov av ytterligare ekonomiskt stöd.

Redan under läsåret 1932—1933 försvagades skolans ekonomi i avsevärd grad dels genom ogynnsamma valutaförhållanden — enligt styrelsens uppgift förlorade skolan på inväxlingen av svenska statens anslag omkring 30 % — dels genom det förhållandet att estniska staten, trots den påtagliga välvilja, med vilken skolan och hela det svenska kulturarbetet omfattas av de estniska myndigheterna, av statsfinansiella skäl nödgades sänka sitt anslag till skolan.

För närvarande äro de ekonomiska förhållandena så brydsamma, att lärarpersonalen kunnat utfå endast en del av sina löner. Av den ovannämnda den 10 december 1934 till överstyrelsen inkomna årsredogörelsen framgår, att lärarna för läsåret 1933/1934 ha att fordra av skolan 2 320 estniska kronor.

Skolans rektor, F. Erlund, är agronom, och skolan har starkt behov av ytterligare en lärarkraft, nämligen en lärare med utbildning i humanistiska ämnen. Medel att avlöna en sådan saknas emellertid. Överstyrelsen har sig bekant, att en estlandssvensk under innevarande läsår meddelar undervisning i humanistiska ämnen, ehuru han icke kunnat tillförsäkras någon lön härför.

Med hänsyn till nu relaterade förhållanden samt till ifrågavarande folkhögskolas betydelse för den svenska befolkningens i Estland höjande i kulturellt och, icke minst, i ekonomiskt avseende, anser överstyrelsen starka skäl tala för, att svenska statens anslag till skolan för budgetåret 1935/1936 höjes med det i ansökningen begärda beloppet.

Med anledning av vad som sålunda anförts, får överstyrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till understöd åt den svenska folkhögskolan i Birkas inom republiken Estland för budgetåret 1935/1936 utöver redan äskade 5 000 kronor anvisa ett ytterligare anslag av 3 000 kronor på de villkor, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskriva.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Engvall, undervisningsrådet Jonzon och t. f. undervisningsrådet Isaacsson, föredragande.

Stockholm den etc.

Underdånigst

Holmdahl.

Isaacsson.

/ Sprinchorn.